2(075)
4-94

~~V 5/62~~

V 19/67

12004

3973
11656 854-Ц.Ч

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ
ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ

2(075)
4-94

'Ի պէտս հայ դպրոցաց:

4008
35972

'Ի ՏՓԽԻՍ:

'Ի Տպարանի Պ. Գուլեանց և Պ. Ղաջմու-
րատեանց:

1849:

Հրամանաւ Մեծազօրաց

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Աւետարանական.

Հատուած առաջին

Հրահանգք ՚ի ձեռն ուսուցչաց.

Ներածութիւն

Հարց. Զի՞նչ է Կրթութիւնն Աւետարանական:

Պատ. Կրթութիւնն Աւետարանական է հրահանգ հոգևոր, որ վարժէ զմիտս ՚ի ճանաչումն ճշմարտութեանց, պարունակելոց յԱւետարանին Քրիստոսի.

Հ. Ընդ անուամբս Աւետարան զի՞նչ իմանամք աստէն:

Պ. Իմանամք զբովանդակ վարդապետութիւնն Քրիստոսական հաւատոյ.

Հ. Ո՞վ է վարդապետութեանդ հեղինակ:

Պ: Քրիստոս և Առաքեալք նորա:

Հ: Քրիստոս ո՞րպէս հրատարակեաց:

Պ: Բացայայտ բանիւք և օրինակօք ուսուցանելով:

Հ: Ե՞րբ:

Պ: Յորժամ էր ՚ի վերայ երկրի:

Հ: Զիա՞րդ և Առաքեալք:

Պ: Առաքեալք բաց ՚ի ձայնիւ քարոզելոյ, տարածեցին զուսումն հաւատոյ և գրովք:

Հ: Վարդապետութիւնն Քրիստոնէական հաւատոյ զի՞նչ ուսուցանէ:

Պ: զԱստուածպաշտութիւն.

Հ: Զի՞նչ է Աստուածպաշտութիւնն:

Պ: Է փառաւորել զԱստուած արժանավայելուչ ծառայութեամբ ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ:

Հ: զԱստուած զիա՞րդ արժան է պաշտել:

Պ: Ճշմարիտ հաւատով, հաստատուն յուսով և անկեղծ սիրով:

Յօդուած առաջին:

Հաւատք:

Հ: Զի՞նչ են հաւատք:

Պ: Ճանաչել և ընդունել զճշմարտութիւնս, վերաբերեալս առ Աստուած և առ Աստուածայինս:

Հ: Ուստի՞ առնումք զյայտնութիւն Աստուածային ճշմարտութեանց:

Պ: յԱստուածաշունչ գրոց, այն է ՚ի հին և ՚ի նոր կտակարանաց:

Հ: զԱստուածային ճշմարտութիւնս չէ՞ մարթ ճանաչել և մտօք:

Պ: Մարթ է. զի են ինչ ինչ յԱստուածային ճշմարտութիւնս, զորս իմանամք և մտօք:

Հ: Ո՞յք եղեն գրողք կտակարանաց:

Պ: Գրողք հնոյ կտակարանին եղեն Մարգարէք և Նորոյս Առաքեալք:

Հ: Վասն է՞ր անուանի Աստուածաշունչ:

Պ: Զի շնչմամբ, այսինքն ազդմամբ Հոգւոյն Աստուծոյ գրեցան, և ո՛չ ըստ մարդկեղէն ուսման:

Հ: Ո՞ւր բովանդակին հաւատալի ճշմարտութիւնքն:

Պ: Համառօտիւ ՚ի հանգանակի:

Հ: Ասա՛ զհանգանակն:

Պ: Հաւատամք ՚ի մի Աստուած, ՚ի Հայրն Ամենակալ, յԱրարիչն երկնի և երկրի, երևելեաց և աներևութից: Եւ ՚ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալ յԱստուծոյ Հօրէ միածին, այսինքն, յէութենէ Հօր: Աստուած յԱստուծոյ. Լոյս ՚ի լուսոյ. Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ. ծնունդ և ո՛չ արարած: Նոյն ինքն ՚ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և ՚ի վերայ երկրի երևելիք և աներևոյթք:

Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն

մերոյ փրկութեան իջեալ 'ի յերկնից, մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ սրբոյ Կուսէն Հոգւովն սրբով, որով էառ զմարմին, զհոգի և զմիտ և զամենայն որ ինչ է 'ի մարդ ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք:

Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ, ելեալ 'ի յերկինս նովին մարմնով նստաւ ընդ աջմէ Հօր: Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք Հօր 'ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան: Հաւատամք և 'ի Սուրբ Հոգին, յանեղն և 'ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և 'ի մարգարէս և յաւետարանս: Որ էջն 'ի Յորդանան, քարոզեաց զԱռաքեալն և բնակեցաւ 'ի սուրբսն: Հաւատամք և 'ի մի միայն ընդհանրական և առաքելական Եկեղեցի: 'Ի մի մկրտութիւն, յա-

պաշխարութիւն, 'ի քաւութիւն, և 'ի թողութիւն մեղաց: 'Ի յարութիւն մեռելոց, 'ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց: Յարքայութիւնն երկնից և 'ի կեանս յաւիտենականս:

Հ: Քանի՞ հաւատալիք գոն յայդմ Հանգանակի:

Պ: Ինն:

ա: Գոյութիւն և միութիւն Աստուծոյ:

բ: Երրորդութիւն Աստուածային անձանց:

գ: Արարչագործութիւն Աստուծոյ և Նախախնամութիւն:

դ: Մարմնաւորութիւն Աստուածորդւոյն:

ե: Միւսանգամ գալուստ Նորա:

զ: Իջումն Հոգւոյն սրբոյ 'ի Յորդանան:

է: Եկեղեցի Քրիստոսի և խորհուրդք Նորա:

ը: Յարութիւն մեռելոյ:
թ: Վերջին դատաստան:

Ա.

Գոյութիւն և Միութիւն Աստուծոյ:

Հ: Աստուած զի՞նչ է:
Պ: Անուամբ Աստուած իմանամք զԱրարիչն և զԿառավար ընդհանուր տիեզերաց. որ թէ գոյ, հաւատամք. այլ զի՞նչ էն Նորա, անյայտ է մեզ:
Հ: Ուստի՞ գիտեմք թէ գոյ Աստուած:
Պ: Ի փորձոյ բնութեան մերոյ, ի քննութենէ արարածոց և ի յայտնութենէ սուրբ գրոց:
Հ: Գիտե՞ս զանունն Աստուծոյ:
Պ: Աստուած զանուանէ իւրմէ այսչափ ինչ և եթ յայտնեաց Մովսէսի յասելն „Ես եմ Աստուած որ Էն:
Հ: Մեկնեա՛ զբանդ:
Պ: Այսինքն, Ես եմ, որ եմ ինքնագոյ,

անփոփոխ, անսկիզբն, անվախճան եւայլն:

Հ: Մա՞րթ է յորջորջել զԱստուած եւ այլով անուամբ:

Պ: Այո. զի են եւ այլ բազում անուանք ՚ի սուրբ գիրս ընծայեալք Աստուծոյ ըստ այլ եւ այլ գործոց Նորա. զորօրինակ. Տէր. Ամենակալ եւայլն:

Հ: Է՞ արդեօք եւ այլ Աստուած:

Պ: Ո՛չ. մի միայն է ճշմարիտ Աստուած էութեամբ:

Բ.

Երրորդութեան Աստուածային անձանց:

Հ: Աստուածային անձինք քանի՞ են:

Պ: Երեք, բայց ՚ի միում Աստուածութեան:

Հ: Ասա՛ զանուանս նոցա:

Պ: Առաջինն է՛ եւ կոչի Հայր. երկրորդն Որդի եւ երրորդն Հոգի Սուրբ:

Հ: Ո՞յդ վարդապետութիւն (Ի՞ն) ապա-ցուցանէ:

Պ: Միայն հաւատով ՚ի յայտնութենէ սուրբ գրոց:

Հ: Զանազանի՞ն երեք անձինք ՚ի մի-մեանց:

Պ: Այո՛, զանազանին անձնաւորութեամբ. զի այլ է անձն Հօր. այլ՝ Որդւոյ. և այլ՝ Հոգւոյն սրբոյ:

Հ: Ինութեամբ ևս զանազանի՞ն, կամ ե՞ն ՚ի նոսա մեծ և փոքր:

Պ: Ո՛չ. զի են համաբուն, համազօր, համակամ, համագործ և համափառ:

Հ: Գո՞ն ՚ի նոսա յատկութիւնք:

Պ: Յատկութիւն իւրաքանչիւր անձին ճանաչի յանուանէ:

Հ: Ո՞րպէս:

Պ: Ո՛չ է և ո՛չ ասի Հայր, Որդի կամ Հոգի. և ո՛չ Որդին, Հոգի կամ Հայր. որպէս և ո՛չ Հոգին, Հայր կամ Որդի:

Հ: Զիա՞րդ եւ։

Պ: Հայր չծնեալ և ծնօղ է. Որդին չծնօղ և ծնունդ է և Հոգին սուրբ ոչ ծնօղ և ոչ ծնունդ այլ ելօղ։

Հ: Յումմէ՞ յառաջ գան Որդին և Հոգին սուրբ։

Պ: Որդին ծնունդ է ՚ի Հօրէ. իսկ զՀոգւոյն սրբոյ ասաց Քրիստոս. Հոգին ճշմարտութեան ՚ի Հօրէ ելանէ։

Գ

Արարչագործութեան և Նախախնամութեան Աստուծոյ։

Հ: Զի՞նչ են Արարչագործութիւն և Նախախնամութիւն։

Պ: Են. ներգործութիւնք սրբոյ Երրորդութեան առ արտաքս, որոյ առաջինն, գոյացան. և երկրորդաւն, պահպանեալ կառավարին ամենայն արարածք։

Դ.

Մարմնաւորութիւն Աստուածորդւոյն:

Հ: Մարմնաւորութիւն Աստուածորդւոյն ասելով զի՞նչ իմանամք:

Պ: Իմանամք զմարդ եղանելն Որդւոյ Աստուծոյ հաճութեամբ Հօր և Հոգւոյն սրբոյ:

Հ: Որդին Աստուծոյ յումմէ՞ էառ զմարդկութիւնն:

Պ: Առեալ ՚ի սրբոյ Կուսէն Մարիամայ զկատարեալ մարդկայինս բնութիւն և միաւորեալ ընդ իւրում Աստուածութեան, եղև ճշմարիտ Աստուածամարդ:

Հ: Զի՞նչ անուն կոչի Աստուածորդին զկնի մարդեղութեան:

Պ: Յիսուս Քրիստոս կամ Մեսիայ:

Հ: Յայտնեա ինձ զնշանակութիւնս անուանցդ:

Պ: Յիսուս ՚ի Հայոց լեզուն փրկիչ. իսկ Քրիստոս կամ Մեսիայ, օծեալ:

Հ: Վասն է՞ր կոչի Օծեալ:

Հ: Վասն լինելոյ իւր օծեալ ՚ի Հոգւոյն սրբոյ Քահանայապետ Ճշմարիտ, Թագաւոր յաւիտենական և Մարգարէ ՚ի վեր քան զամենայն Մարգարէս:

Հ: Ի՞նչ է և Փրկիչ:

Պ: Յաղագս փրկելոյ զօղջ ազգի մարդկան. որ կայր ընդ դատապարտութեամբ վասն մեղացն Ադամայ:

Հ: Զայդ փրկագործութիւն ի՞ւ կատարեաց նա:

Պ: Անով զհայրական տնտեսութեամբ և հեղմամբ սուրբ արեան իւրոյ:

Հ: Զի՞նչ և ո՞յք են տնտեսութիւնք:

Պ: Են պէսպէս խորհուրդք մարդեղութեան նորա. որպիսի են ծնունդն, մկրտութիւնն, քարոզութիւնն, չարչարանքն, թաղումն, յարութիւնն

և համբարձումն:

Ն

Միւսանգամ Գալստեան Նորա:

Հ: Ո՞ր աղագաւ գալոց է Քրիստոս միւսանգամ յաշխարհ:

Պ: Առ 'ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս և 'ի հատուցանել իւրաքանչիւր ըստ գործս իւրեանց:

Հ: Այդ գալուստ նորա զիա՞րդ լինիցի:

Պ: Ահեղահրաշ տեսլեամբ և փառօք Աստուածութեան իւրոյ:

Հ: Ե՞րբ:

Պ. Զայն ոչ յայտնեաց Քրիստոս. ուստի և 'ի մեզ է անգիտելի:

Զ

Իջման Հոգւոյն սրբոյ 'ի Յորդանան:

Հ: Հոգին սուրբ ե՞րբ էջ 'ի Յորդանան:

Պ: 'Ի ժամանակի մկրտութեան Քրիս-

սուրբն Յովհաննէս:

Հ: Ո՞վ էր նա:

Պ: Նախակարապետն երեւման:

Հ: Ի՞նչ ասաց:

Պ: Ի յայտնել զմեծութիւն փառաց Աստուածութեան Քրիստոսի, և ի վկայել թէ նա է Ճշմարիտ որդի Աստուծոյ:

Է.

Եկեղեցւոյ Քրիստոսի և ծառայութեան նորա:

Հ: Եկեղեցին Քրիստոսի զի՞նչ է:

Պ: Եկեղեցին Քրիստոսի ասելով, իմանամք ամենայն զընդհանուր ընկերութիւն ճշմարիտ հաւատացելոց ի Քրիստոս:

Հ: Քանի՞ յատկութիւնս ունի Եկեղեցին Քրիստոսի:

Պ: Չորս. զի է մի, սուրբ, ընդ-

հանրական և առաքելական։

Հ. Զի՞նչ են խորհուրդք եկեղեցւոյ

Պ. Են սրբազան ծէսք, այսինքն՝ գոր-
ծողութիւնք, յորս 'ի ձեռն զգալի
նշանակաց արժանապէս ընդունողաց
պարգևի Աստուծոյ շնորհք։

Հ. Քանի՞ և ո՞յք են այդպիսի խոր-
հուրդք։

Պ. Եօթն։

ա. Մկրտութիւն։
բ. Դրոշմ։
գ. Ապաշխարութիւն։
դ. Հաղորդութիւն։
ե. Ամուսնութիւն։
զ. Կարգ։
է. Օծումն հիւանդաց։

Հ. Զի՞նչ է Մկրտութիւնն։

Պ. Մկրտութիւնն է խորհուրդ, յորում
'ի լուանալ մարմնոյ ջրով՝ լուա-
ցեալ լինի հոգի հաւատացելոյն շնոր-
հօք կամ արեամբն Քրիստոսի։

1008
35-972

Հ։ Յումմէ՞ եղաւ խորհուրդս այս։

Պ։ ՚Ի Յիսուսէ Քրիստոսէ, որ պատուէր ետ Առաքելոցն գնալ և աշակերտել զամենայն հեթանոսս մկրտելով զնոսա անուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ։

Հ։ Զի՞նչ է դրոշմն։

Պ։ Դրոշմն է խորհուրդ, յորում յօծանել արտաքուստ օրհնադրեալ անդամոց մարմնոյ մեռոնաւ, պարգևին հաւատացելոցն ներքին շնորհք Հոգւոյն սրբոյ։

Հ։ Յումմէ՞ սահմանեցաւ խորհուրդդ այդ։

Պ։ ՚Ի սրբոց Առաքելոց։

Հ։ Զի՞նչ է Ապաշխարութիւն։

Պ։ Ապաշխարութիւնն է խորհուրդ, յորում հաւատացեալն ճշմարտիւ ապաշաւեալ զմեղս իւր և հայցեալ զթողութիւն նոցա ՚ի շնորհս արդեանցն Քրիստոսի, ընդունի զքաւութիւն մեղաց յԱստուծոյ ՚ի ձեռն խոստո-

վանաչօր:

Հ: Ցուցի՞ր եղաւ խորհուրդս այս:

Պ: 'Ի Յիսուսէ Քրիստոսէ Փրկչէն մերմէ, որ սկսաւ քարոզել և ասել՝ ապաշխարեցէ՛ք և զկնի ինքեան զիշխանութիւն թողութեան մեղաց աւանդեաց Առաքելոց իւր և 'ի յաջորդս նոցա, 'ի Հովիւս եկեղեցւոյ ասելով. Առէ՛ք Հոգի սուրբ. եթէ ումեք թողուցուք զմեղս, թողեալ լիցի նոցա. և եթէ զուրուք ունիցիք, կալեալ լիցի:

Հ: Զի՞նչ է Հաղորդութիւնն:

Պ: Հաղորդութիւնն է խորհուրդ յորում հաւատացեալքն ընդ տեսակաւ սրբազան հացի, նոյն ինքն մարմնոյն Քրիստոսի և ընդ տեսակաւ գինւոյ, նոյն ինքն արեանն Քրիստոսի, հաղորդին 'ի թողութիւն մեղաց և 'ի ժառանգութիւն յաւիտենական կենաց:

Հ: Ո՞վ է կարգաւորիչ խորհրդոյս:

Պ: Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր, որ յե-
րեկոյի մատնութեան իւրոյ մի ճաշ
յետ ընթրեացն ընդ Առաքելոցն, գո-
հացաւ զՀայրն Աստուծոյ և զկնի
աղօթիցն առեալ հաց, օրհնեաց,
բեկեաց զայն 'ի մասունս, և բաշխեաց
ամենայն աշակերտացն իւրոց, ասաց,
առէ՛ք, կերայք. այս է մարմին իմ.
Եւ ապա առեալ բաժակ գինեաւ ըն-
լից որթոյ եւ ջրոյ և ասէ. արբէք
'ի դմանէ ամենեքին, զի այդ է ա-
րիւն իմ նորոյ ուխտի, որ 'ի վերայ
բազմաց հեղու 'ի թողութիւն
մեղաց:

Հ: Զի՞նչ է ամուսնութիւնն:

Պ: Ամուսնութիւնն է խորհուրդ եկե-
ղեցւոյ, յորում այր և կին աղօ-
թիւք քահանայի և եկեղեցւոյն, ըն-
դունին միմեանց հաւատարմու-
թեամբ իւրեանց զշնորհութիւն
յԱստուծոյ:

Հ: Ո՞վ է սահմանադիր խորհրդոյս:

Պ. Դրոշմն Աստուածոյ:

Հ. Զի՞նչ է կարգն կամ ձեռնադրու-թիւնն:

Պ. Կարգն կամ ձեռնադրութիւնն է խորհուրդ, յորում հաւատացեալն ընտրեալ յեկեղեցւոյ, ձեռնադրու-թեամբ Եպիսկոպոսի նուիրի Աստու-ծոյ, սրբով կատարել զխորհուրդս և հովուել զհօտ Քրիստոսի:

Հ. Յումմէ՞ սահմանեցաւ խորհուրդս այս:

Պ. ՚Ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիս-տոսէ, որ ընտրեաց զաշակերտս իւր ՚ի սրբազան կոչումն Առաքելութեան. և նոքա կացուցեալ յեկեղեցւոջ զյա-ջորդս իւրեանց յԵպիսկոպոսութիւն, հաստատեցին ճշտաբար զխորհուրդ քահանայութեան:

Հ. Զի՞նչ է օծումն հիւանդաց:

Պ. Օծումն հիւանդաց է խորհուրդ, յո-րում հաւատացեալն անկեալ ՚ի հի-ւանդութիւն, օծութեամբ և քահա-

նայէն Եւղով, ընդունի զբժշկութիւն և զթողութիւն մեղաց։

Հ։ Ո՞ւր է կարգադրեր խորհրդոյս։

Պ։ Հոգին սուրբ ՚ի ձեռն Առաքելոյն Յակոբայ. ,,Հիւանդանայցէ ոք
,,՚ի ձէնջ, կոչեսցէ՛ զերիցունս եկե-
,,ղեցւոյն, և աղօթս արասցեն ՚ի վերայ նո-
,,րա. օծցեն եւղով յանուն
,,Տեառն։ Եւ աղօթքն հաւատով
,,փրկեսցէ զաշխատեալն, և յարուս-
,,ցէ զնա Տէր. և եթէ մեղս իցէ
,,գործեալ, թողցին նմա,,։

Հ։ Առ ժամանա՞կ մի աւանդեցան եկեղեցւոյ այս ամենայն խորհուրդք, թէ մշտնջենաբար։

Պ։ Մշտնջենաբար. քանզի պատուիրէ Փրկիչն Առաքելոյն բանիւ. քանիցս անգամ եթէ ուտիցէք զհացս զայս և զբաժակս ըմպիցէք, զմահ Տեառն պատմեսցէք, մինչև եկեսցէ նա. ուրեմն հարկ ՚ի վերայ կայ եկեղեցւոյն

կատարել զայնուսիկ մինչև ցմիւսանգամ գալուստն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ:

Հ: Ո՞յք են կատարողք կամ սպասաւորք խորհրդոյդ:

Պ: Միայն կարգն տուեալ լինի՝ յԵպիսկոպոսէ. իսկ այլ միւս խորհուրդք կատարին թէ 'ի ձեռն Եպիսկոպոսի և թէ 'ի ձեռն քահանայի:

Հ: Այդ ամենայն խորհուրդք հարկաւո՞ր են իւրաքանչիւր Քրիստոնէի:

Պ: Մկրտութիւնն, դրոշմն, ապաշխարութիւնն և հաղորդութիւնն հարկաւորք են. իսկ մնացեալքն ոչ ամենեցուն, այլ որոց կամք իցեն:

Հ: Ի խորհրդոցդ քանի՞ք ոչ կրկնին:

Պ: Երեքին այսոքիկ. մկրտութիւն, դրոշմն, և կարգ:

Ը

Յարութիւն մեռելոց:

Հ: Զի՞նչ է յարութիւն մեռելոց:

Պ: Է՛ ներգործութիւն Աստուածային կարողութեան, որով մարմինք մեռելոց յարուցեալ, միաւորեսցին ընդ հոգւոց իւրեանց յաւուրն յետնում:

Թ

Վերջին դատաստան:

Հ: Զի՞նչ է դատաստանն վերջին:

Պ: Է՛ արդարաքննին դատողութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, որով արդարք վարձատրեսցին արքայութեամբ երկնից. և մեղաւորք դատապարտեսցին ի դժոխս:

Հ: Զի՞նչ է արքայութիւն երկնից:

Պ: Է՛ վիճակ երանաւէտ յաւիտենա-

ւոր հանգստեան պատրաստեալ յԱ՛ս-տուծոյ:

Հ: Զի՞նչ է դժոխքն:

Պ: Տարտարոս կամ՝ սանդարամետն ան-դնդոց, ուր գոյ հուր անշէջ, և տան-ջանք անտանելի և ամենայն ազգ չարեաց. յոր յաւիտեանս յաւիտե-նից տանջին դեւք և ամենայն մար-դիկ դատապարտեցեալք:

Յօդուած Երկրորդ:

Յ. յ

Հ: Յոյսն զի՞նչ է:

Պ: Վստահ ակնկալութիւն ժառանգութեան հանդերձելոց բարեաց, զորս խոստա-ցեալ է Աստուած:

Հ: Ո՞ր են խոստացեալ բարիքն:

Պ: Երկինք, հանդերձ և երանութիւն անվախճան:

Հ: Աստուած ո՞րպէս խոստացաւ զայդուսին:

Պ: Ներամնովք մարգարէից. այլ յայտնագոյնս 'ի ձեռն որդւոյ իւրոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Հ: Քրիստոս ե՞րբ կատարեաց զխոստմունսդ:

Պ: 'Ի քարոզութեան իւրում՝ մինչ էր 'ի վերայ երկրի. և մանաւանդ 'ի վարդապետելն զերանութեանց:

Հ: Երանութիւնքն, տուեալք 'ի Քրիստոսէ, քանի՞ են և ո՞յք:

Պ: Գլխաւորքն են ինն այսոքիկ.

ա: Երանի՛ աղքատաց հոգւով:

բ: Երանի՛ սգաւորաց:

գ: Երանի՛ հեզոց:

դ: Երանի՛ որ քաղցեալ և ծարաւի իցեն արդարութեան:

ե: Երանի՛ ողորմածաց:

զ: Երանի՛ այնոցիկ, որ սուրբ են սրտիւք:

է : Երանի խաղաղարարաց:

ը : Երանի որ հալածեալ են վասն արդարութեան:

թ : Երանի է ձեզ, յորժամ նախատիցեն զձեզ վասն իմ:

Յաղագս Սիրոյ

Սէր:

Հ: Սէրն, որ առ Աստուած, զի՞նչ է:

Պ: Է այնպիսի պարգեւ հոգւոյ, որով սիրեմք զԱստուած ըստ որում բուն բարութիւն և վերջին վախճան մեր:

Հ: Զի՞նչ պահանջէ 'ի մէնջ սէրն Աստուծոյ:

Պ: Կատարել զօրէնս Աստուծոյ:

Հ: Աստուածային օրէնքն զի՞նչ են:

Պ: Են կանոնք Աստուածադիրք, որ հրամայեն ոչ միայն չգործել զչար, այլ և առնել զբարի:

Հ։ Քանի՞ են տեսակք օրինաց։

Պ։ Երկու. բնական Աստուածային և գրական Աստուածային։

Հ։ Ո՞ր է բնականն։

Պ։ Ճանաչողական զօրութիւն մտաց կամ խիղճ, որով կարեն մարդիկ ընտրող լինել բարւոյ և չարի։

Հ։ ՚Ի բնական օրինաց զի՞նչ ինչ յառաջ եկին։

Պ։ Ամենայն քաղաքական և դատաստանական օրէնք և կանոնք հաստատեալք ՚ի թագաւորաց կամ իշխանաց։

Հ։ Պարտաւորի՞մք հնազանդիլ և քաղաքական օրինաց։

Պ։ Այո, որպէս Աստուծոյ հրամանի։

Հ։ Ո՞ր է գրականն։

Պ։ Գրական ասին այն ամենայն օրէնք, որք տուան յԱստուծոյ գրովք։

Հ։ ՚Ի քանի՞ս բաժանին։

Պ: Յերկուս ՚ի հին և ՚ի նոր:

Հ: Ո՞ր է հինն:

Պ: Հին անուանեալ օրէնքն, զոր ետ Աստուած ձեռամբ մարգարէին Մովսէսի ՚ի Սինայ լերին:

Հ: Հին օրէնք ՚ի քանի՞ տեսակս բաժանին:

Պ: Յերիս. ՚ի բարոյականս, ՚ի ծիսականս և ՚ի դատաստանականս:

Հ: Այդոքիկ օրէնք տեւե՞ն ցարդ ևս:

Պ: Բարոյականքն տեւեն. իսկ այլք որովհետև լոկ օրինակք էին Աւետարանին, ՚ի գալ Քրիստոսի խափանեցան:

Հ: Ո՞ր են բարոյականքն:

Պ: Տասն պատգամքն, դրոշմեալք յերկուս քարեղէն տախտակս:

Հ: Ասա զպատգամսդ:

Պ: ա: Մի՛ եղիցին քեզ այլ Աստուածք բաց յինէն:

բ : Մ՚ի արասցես կուռս:
գ : Մ՚ի առնուցուս զանուն Աստուծոյ ՚ի վերայ սնոտեաց:
դ : Յիշեա՛ սրբել զօր շաբաթու:
ե : Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր:
զ : Մ՚ի սպանաներ:
է : Մ՚ի շնար:
ը : Մ՚ի գողանար:
թ : Մ՚ի սուտ վկայեր:
ժ : Մ՚ի ցանկար կնոջ ընկերի քոյ:

Հ: ՚Ի պատգամսդ զի՞նչ պատուիրի մեզ:

Պ: ՚Ի չորս առաջինսն ցուցանին պարտաւորութիւնք մեր առ Աստուած. և ՚ի վեց յետինսն պարտաւորութիւնք մեր առ միմեանս:

Հ: Ո՞ր են Նոր օրէնք:

Պ: Նոր օրէնք իմանի ասա բովանդակութիւն Քրիստոսական պատուիրանաց:

Հ: Պատուիրանք Քրիստոսի յի՞նչ կրթեն զմեզ:

Պ: Հրամայեն ունել զայն ամենայն առաքինութիւնս, որ երջանիկ կացուցանեն զմեզ աստ և 'ի հանդերձեալն և խորշել 'ի մոլութեանց կամ 'ի մեղաց թշուառացուցչաց հոգւոյ և մարմնոյ մերոյ:

Հ: Տեսակք մեղաց քանի՞ են:

Պ: Երկու. սկզբնական և ներգործական:

Հ: Ո՞ր է սկզբնական ասացեալն:

Պ: Է այն որով մեղուցեալ սկզբնամարդոյն Ադամայ, ներքոյ անկաւ դատապարտութեան ինքն և ամենայն Ադամայինս բնութիւն:

Հ: Ո՞ր են ներգործական մեղք:

Պ: Ներգործական ասին այն ամենայն մեղք, զորս մեղանչեմք զկնի մկրտութեան:

Հ: Ո՞ր են դեղք այսոցիկ մեղաց:

Պ: Սկզբնականին դեղ է մկրտութիւնն. իսկ ներգործականին ապաշխարութիւնն:

Հ: Ներգործական մեղք զի՞արդ բաժանին:

Պ: Բաժանին 'ի մահուչափ և ներելի:

Հ: Գլխաւորք 'ի մոլութեանց կամ 'ի մեղաց քանի՞ են:

Պ: Եօթն:

ա: Հպարտութիւն:
բ: Նախանձ:
գ: Բարկութիւն:
դ: Ծուլութիւն:
ե: Ագահութիւն:
զ: Որկրամոլութիւն:
է: Բղջախոհութիւն:

Հ: Որո՞վ առաքինութեամբ մարթ է բուժել զախտն հպարտութեան:

Պ: Խոնարհութեամբ:

Հ: Զ Նախանձո՞ւն:

Պ: Եղբայրսիրութեամբ:

Հ: Զ Բարկութե՞անն:

Պ: Հեզութեամբ և Համբերութեամբ:

Հ: զԾուլութեա՞նն:

Պ: Արիութեամբ:

Հ: զԱգահութեա՞նն:

Պ: Առատաձեռնութեամբ և Ողորմածութեամբ:

Հ: զՈրկրամոլութեա՞նն:

Պ: Բարեխառնութեամբ, որ է չափաւորութիւն յումպ և ՚ի կեր:

Հ: զԱղջախոհութեա՞նն:

Պ: Ողջախոհութեամբ և աղօթիւք:

Հ: Զի՞նչ է աղօթքն:

Պ: Աղօթք ասին պատշաճաւոր հայցուածք մարդոյ յԱստուծոյ:

Հ: Ո՞րպէս արժան է աղօթել:

Պ: Սրտեռանդն սիրով, խորին ուշադրութեամբ և սերտ հաւատով:

Հ: Ո՞ւր և ե՞րբ պարտ է աղօթել:

Պ: Կամ յեկեղեցւոջ. այսինքն ՚ի տաճարի ընդ այլոց. և կամ առանձինն ՚ի սենեկի յոր և իցէ ժամանակի ՚ի

սովորել ջերմեռանդութեան։

Հ։ Տա՞յ Աստուած զոր ինչ և խնդրեցեմք։

Պ։ Տայ, եթէ խնդիրք մեր լիցին պէտակաւորայ հոգւոյ և մարմնոյ մերոյ։

Հ։ Ո՞ր է գլխաւորն յաղօթս։

Պ։ Տէրունեանն, զոր ուսոյց Տէրն մեր Քրիստոս։

Հ։ Ասա՛ զաղօթսդ։

Պ։ Հա՛յր մեր՝ որ յերկինս ես։
Սուրբ եղիցի անուն քո։
Եկեսցէ արքայութիւն քո։
Եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի։
Զհաց մեր հանապազորդ տո՛ւր մեզ այսօր։
Եւ թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց։
Եւ մի՛ տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն։
Այլ փրկեա՛ զմեզ 'ի չարէն։

Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս ամէն:

Հ: Մասունք աղօթիցս քանի՞ են:

Պ: Երեք. յառաջաբանութիւն. հայցուածք եօթն և վերջաբանութիւն:

Հ: Ասա՛ զ յառաջաբանութիւնն համգերձ մեկնութեամբ մտաց:

Պ: Հայր մեր որ յերկինս ես: Այսուիկ ուսուցանէ մեզ Տէրն մեր Քրիստոս յաղօթելն մատչիլ առ Աստուած առանց երկիւղի, իբրև զաւակք որդեգրեալք շնորհօք առ հայր որդեսէր:

Հ: Որպիսի՞ է առաջին հայցուածն և զի՞նչ զօրութիւն նորա:

Պ: Սուրբ եղիցի անուն քո: Այսինքն, Աստուած մեր, առաքեա՛ առ մեզ զօգնութիւն քո, զի բարեպաշտութեամբ վարեսցուք զկեանս մեր, որով փառաւորի անուն քո. հեռացո՛ զմեզ 'ի մեղաց և յաղտոց. դարձո՛ զանհաւատս 'ի գիտութիւն Աստուածու-

թեան քո և զանօրէնս 'ի ճանապարհ առաքինութեան, զի ընդ ամենայն տեղիս փառաւորեսցի անուն քո:

Հ: Ո՞րպիսի է երկրորդ հայցուածն և զի՞նչ միտք նորա:

Պ: Եկեսցէ արքայութիւն քո: Այս է. Հայր մեր, յետ կարճօրեայ կենաց մերոց հաղորդս արա զմեզ բարեաց քոց 'ի քում երկնից արքայութեան:

Հ: Ո՞րպիսի է երրորդ հայցուածն և զի՞նչ զօրութիւն նորա:

Պ: Եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի. Այս է. տուր մեզ այնպէս կատարել զկամս քո յերկրի, որպէս կատարեն հրեշտակք 'ի յերկինս:

Հ: Ո՞րպիսի է չորրորդ հայցուածն և զի՞նչ իմաստ նորա:

Պ: Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր: Այսինքն. Հայր, մի՛ զրկեր զմեզ 'ի հոգևոր և 'ի մարմնաւոր կերակրոյ, նախ, 'ի շնորհաց քոց. 'ի

հաղորդութենէ խորհրդոց Քրիստոսի քո և ապա, յերկրաւորս բարեաց հարկաւորաց առ դարման կենաց:

Հ: Որպիսի է հինգերորդ հայցուածն և զի՞նչ մեկնութիւն նորա:

Պ: Եւ թող մեզ զպարտիս մեր. որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց. այսինքն կամի ասել. Հայր, մեղաք առաջի քո. թող մեզ զմեղս մեր այնպէս, որպէս և մեք ներեմք զրկանաց, կրեցելոց ՚ի մերոց նմանեաց:

Հ: Որպիսի է վեցերորդ հայցուածն և զի՞նչ զօրութիւն նորա

Պ: Եւ մի՛ տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն. այսինքն, Հայր, ազատեա՛ զմեզ ՚ի վտանգից և ՚ի փորձութեանց ժամանակաւոր աշխարհիս. կամ թո՛ղ մի՛ առաքեր առ մեզ զփորձութիւնս վերագոյնս քան զկար մեր. որպէս զի անյողդողդ մնասցեն յոյս մեր առ քեզ և հաւատք:

Հ: Որպէ՞ս է եօթներորդ հայցուածն և զի՞նչ իմաստ նորա:

Պ: Այլ փրկեա զմեզ ՚ի չարէ: Այսէ. զերծո՛, պահպանեա զմեզ ՚ի յաւիտենական տանջանաց և ՚ի մասնակցութենէ սատանայի:

Հ: Որպէ՞ս է վերջաբանութիւն տէրունական աղօթիցս և զի՞նչ զօրութիւն նորա;

Պ: Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս ամէն: Այսինքն, Հա՛յր. դու գոլով ամենակարող, ընկա՛լ զաղօթս մեր, կատարեա՛ զհայցուածս մեր և քեզ տացուք փառք այժմ և յաւիտեանս:

Հ: Գո՞յ ևս սահմանեալ աղօթք առ սուրբ կոյսն Աստուածածինն:

Պ: Այո՛, գոյ:

Հ: Ասա՛ զնա լուայց:

Պ: Անկանիմք առաջի քո Տիրամայր Սուրբ Աստուածածին. և աղաչեմք

զանարատ զՅոյսդ, բարեխօսեա՛ վասն անձանց մերոց և աղաչեա՛ զմիածին Որդիդ փրկել զմեզ ՚ի փորձութենէ և յամենայն վտանգից մերոց:

Հ: Ասա՛ և զպահպանողական աղօթս առ սուրբ խաչն Աստուածընկալ:

Պ: Պահպանեա՛ զմեզ Քրիստոս Աստուած մեր ընդ հովանեաւ սուրբ և պատուական խաչի քո ՚ի խաղաղութեան. փրկեա՛ յերևելի և յաներևոյթ թշնամեաց. արժանաւորեա՛ գոհութեամբ փառաւորել զքեզ ընդ Հօր և ընդ Սրբոյ Հոգւոյդ այժմ և միշտ և յաւիտեանս:

Հ: Ո՞ր է վերջաբան ուսման Ճշմարիտ Աստուածպաշտութեան:

Պ: Այս. յԱստուծոյ երկիր, և զպատուիրանս նորա պահեա՛:

Յաւելուած:

Յաղագս տիեզերական ժողովոց

Հ: Զի՞նչ են տիեզերական ժողովք:

Պ: Տիեզերական կամ ընդհանրական ժողով ասելով իմանամք զգումարելն Հովուաց և Վարդապետաց եկեղեցւոյ յոր և իցէ տեղի առ 'ի բառնալ զտարաձայնութիւնս 'ի դաւանութեան:

Հ: Ուստի՞ սկսանին այսուքիկ տիեզերական ժողովք:

Պ: Առաքելոց անտի, որք զտարաձայնութիւնս Հրէից ընդ նորընծայ հեթանոսաց Քրիստոնէից յաղագս զհետ երթալոյ աւանդութեանց հնոյ ուխտի ժողովեալ յԵրուսաղէմ, միաբան խորհրդով լուծին և սահմանեցին ազատ լինել Քրիստոնէից յայնցանէ:

Հ: Քանի՞ են տիեզերական ժողովքն:

Պ: Երեքն, յորս Հայք ընդունին զերիս միայն, զՆիկիոյն, զԿոստանդնու-

պօլսոյ զառաջինն և զԵփեսոսի:

Հ: Ո՞րք և վասն է՞ր եղև առաջին ժողովն տիեզերական:

Պ: Յամի Տեառն 325 առ կայսերութեամբ Կոստանդիանոսի մեծի ՚ի Նիկիայ: Գումարութեամբ 318 հայրապետաց սրբոց դատապարտեցաւ աղանդն Արիոսի, որ ուսուցանէր ոչ դաւանել զՅիսուս Քրիստոս Աստուած. և յօրինեցաւ հանգանակն հաւատոյ:

Հ: Ո՞րք և վասն է՞ր եղև երկրորդ ժողովն տիեզերական:

Պ: Յամի Տեառն 381 առ Կայսերութեամբ Թէոդոսի մեծի ՚ի Կոստանդնուպօլիս. ժողովմամբ 150 հայրապետաց սրբոց դատապարտեցաւ աղանդն Մակեդոնի, որ ուրանայր զԱստուածութիւն հոգւոյն սրբոյ և սահմանեցաւ դաւանել զնա համապատիւ հօր և Որդւոյ:

Հ: Ո՞րք և վասն է՞ր եղև երրորդ ժողովն տիեզերական:

Պ: Յամի Տեառն 481 առ Կայսերութեամբ Թէոդոսի փոքու յԵփեսոս քաղաքի: Ժողովմամբ 200 Հարց սրբոց դատապարտեցաւ աղանդն Նեստորի, որ ուսուցանէր զաւանել ՚ի Քրիստոս զերկու դէմս կամ զերկուս անձնաւորութիւնս ՚ի միում բնութեան. և հաստատեցաւ խոստովանել ՚ի մի անձն նորա զԱստուածային և զմարդկային բնութեանցն զմիաւորութիւն:

Հ: Ո՞րք և վասն է՞ր եղև չորրորդ ժողովն:

Պ: Յամի Տեառն 453 ՚ի Քաղկեդոն առ Կայսերութեամբն Մարկիանոսի: գումարութեամբ 600 Հարց, որք դատապարտեցին զաղանդն Եւտիքականաց զմի շփոթեալ բնութիւն ՚ի Քրիստոս քարոզողաց:

Հ: Ե՞րբ և վասն է՞ր եղև հինգերորդ ժողովն:

Պ: Յամի Տեառն 553. 'ի Կոստանդնուպօլիս 'ի ժամանակս Յուստինիանոսի Կայսեր: Ժողովմամբ 165 հարց դատապարտեցան մոլորութիւնքն Որոգինեայ և հաստատեցան ամենայն կանոնք առաջնոյ ժողովոյ:

Հ: Ե՞րբ և վասն է՞ր եղև վեցերորդ ժողովն:

Պ: Յամի Տեառն 680. 'ի Կայսերութեան Կոստանդիանոսի Պոգոնատի 'ի Կոստանդնուպօլիս. Ժողովմամբ 170 հարց դատապարտեցաւ աղանդն միակամադաւանից, որք ուսուցանէին դաւանել 'ի Քրիստոս զմի կամս միայն ըստ Աստուածութեանն:

Հ: Ե՞րբ և վասն է՞ր եղև եօթներորդ ժողովն:

Պ: Յամի Տեառն 787 առ Կայսերութեամբ Կոստանդիանոսի փոքու 'ի

Նէկէա: Գումարութեամբ 367 Հարց դատապարտեցաւ աղանդն պատկերամարտից. և հաստատեցաւ յարգութիւն պատկերաց:

ՎԵՐՋԱՆ:

Կամի՞ս զի Ծնաղանէ լիցի քեզ որդին (քո) ուսմամբ գրոյս սոր (զնա), և մի աւելորդ համարեսցի նմա լսել Աս-տուածեղէն գրոց . . և մի ասիցես. մի՞թէ վանական առնիցեմ զնա. ոչ ասեմ վանական, այլ Քրիստոնեայ արա: (Բարսեղ. 'ի մկրտութեան Մարկոսի ժ. 16.)